

REVISTA ECONOMICĂ.

ORGAN FINANCIAR-ECONOMIC.

Organul oficial al „SOLIDARITĂȚII”, asociațiune de institute financiare ea însoțire.

Apare odată pe săptămână.

Membri ai asociațiunii „SOLIDARITATEA” sunt:

Agricola (Ecica), Agricola (Hunedoara), Agricola (Lugoș), Agricola (Sebeșul-săsesc), Albina, Ancora, Ardeleana, Arieșana, Armonia, Auraria, Aurora (Baia-mare), Avrigeana, Băndăna, Banca Poporală (Caransebeș), Banca Poporală (Dej), Banca Poporală, Arpașul-inf.) Berzovia, Bihoreana, Bistrițana, Boceșana, Brădetul, Buciumana, Cassa de păstrare (Mercuria), Cassa de păstrare, (reuniune) (Săliște), Câmpiana, Cârțișoreana, Chiorana, Chiseteiana, Codreana, Codrul (Buteni), Codru (Lupșa), Comuna, Concordia (T.-Uzdin), Concordia (Gh.rla), Cordiana, Coroana (Bistrița), Coryvineana, Creditul, Crișana, Cugiereana, Decebal, Detunata, Doina, Drăganul, Dunăreana, Economul (Cohalm), Economul, Făgețana, Frăția, Frățietatea, Furnica, Geogeană, Gloria, Grănișterul, Hașegana, Însoțire de credit (Veștem), Institut de credit (Mehădia), Institut de credit (Gavoșdia), Isvorul, (Sângiorgiu), Isvorul (Sebeșul-inf.), Isvorul (Ighiu), Iulia, Lăpușana, Ligediana, Lipovana, Luceafărul, Lumina, Mărgineana, Mercur, Mielul, Minerva, Munteana (Corniareva), Murășiana, Murășanul, Maramurașana, Nădlăcana, Negoitul, Noiana, Olteana, Oraviciana, Orientul, Patria, Piatra, Plugarul (Săcădate), Poporul (Lugoș), Poporul (Săliște), Porumbăceana, Progresul, Reun. de impr. și păstrare (Ily-mare), Rîureana (Cap.-Mănăstur), Săcana, Sătmăreana, Sebeșana (Caransebeș), Sebeșana (Sebeșul săsesc), Secășana, Selăgeana, Sentinela, Silvania, Someșana, Speranța (Hosman), Steaua, Șercăiana, Șoimul (Uioara), Șoimul (Vașcău), Trârâveana, Țimișana, Țibleșana, Unirea, Vatra, Victoria, Viitorul, Voileana, Vlădeasa, Vulturul (Sânmartin), Vulturul (Tășnad), Zărândeana, Zlăgnea, Zorile.

Abonamentul:

pe 1 an K 20—, pe 1/2 an K 10—

Redactor responsabil:

VASILE VLĂIGU.

Taxa pentru inserțiuni:

de spațiul unui cm² câte 15 fileri.

La chestiunea valutei.

Fostul ministru de finanțe, Dr. Teleszky, publică în Nr. dela 14 Oct. al ziarului «Budapesti Hirlep» un judicios și detaliat articol în chestiunea valutei, pe care, pentru importante expuneri, ce conține, îl redăm în părțile sale esențiale.

* * *

Intre toate aparițiile economice, ivite în cursul războiului, apariția cea mai frapantă este *reducerea puterii de cumpărare a banilor*. Această apariție preocupă deopotrivă atât pe economiștii și financierii de profesiune, cât și pe marele public, ceea ce e ușor de explicat. Reducerea puterii de cumpărare a banilor e simțită de toți și ea își găsește expresiune, se arată cu deosebire sub trei raporturi.

Intâiu, își găsește expresiune în împrejurarea, că a scăzut puterea de cumpărare a aurului. Motivul, pentru care s'a întâmplat aceasta este, că pe când bunurile economice dela izbucnirea războiului încoace s'au tot redus, cererea față de aceste bunuri este în continuă creștere. Din contră cantitatea aurului din circulațiune nu s'a redus. Ea a crescut cu aurul, care s'a produs în ultimii trei ani. Toate aceste împrejurări au de urmare reducerea valorii aurului. Or, aceasta se resimte cu deosebire în țările neutrale, unde s'a acumulat foarte mult aur, pe care acum neutralii se feresc a-l mai primi, pentru a evita o reducere și mai mare a valorii lui. Reducerea puterii de cumpărare a aurului a contribuit la reducerea puterii de cumpărare a banilor tuturor statelor cu valută de aur.

În rândul al doilea, puterea de cumpărare a banilor a scăzut din motivul, că sub durata războiului

s'a sporit în măsură exagerată cantitatea bancnotelor din circulațiune, în vreme ce cantitatea bunurilor economice a scăzut și scade mereu.

În sfârșit, în rândul al treilea, puterea de cumpărare a banilor a scăzut din cauză, că paritatea valutei noastre față de străinătate și-a pierdut echilibrul obicinuit. Aceasta din urmă apariție este aceea, ce de comun se numește devaluarea valutei. Apariția nunită în rândul al doilea își are însemnătatea aproape numai pentru relațiile interne. Cea amintită în rândul prim, deși este de netăgăduită, importanță pentru dezvoltarea economică, cade în afără de problemele stricte ale chestiunii valutare. Din acest motiv, în expunerile ce urmează, vor fi considerate numai aparițiile în rândul al doilea și al treilea.

* * *

În împrejurări economice și financiare normale, aceste două apariții sunt strâns legate una de alta. De ele numai împreună poate fi vorba. În împrejurări normale relația dintre puterea de cumpărare a banilor din circulațiune și a aurului este aceeași, ca relația dintre valuta indigenă și cele străine. Îndată ce acest raport depășește limitele numite, el se restabilește în mod automatic prin libera circulație a mărfurilor, devizelor și banilor.

Nu tot astfel stau însă lucrurile în vreme de războiu. Libertatea de circulațiune a devizelor, mărfurilor și banilor e restrânsă și limitată și astfel lipsesc mijloacele firești de echilibrare între valoarea banilor din lăuntru țării față de valutele străine. În timp de războiu singuraticile teritorii economice devin mai mult sau mai puțin teritorii izolate, din care cauză se produce o deosebire excepțională între valoarea ce o pot avea banii în interiorul țării și față de străină-

tate. Cele două apariții, numite mai sus, trebuiesc deci tractate separat.

* * *

E un fapt netăgăduit, că valoarea banilor noștri a scăzut atât în relațiile interne, cât și față de străinătate. Cauza este războiul actual și situațiunea noastră economică excepțională. Războiul a adus cu sine urcarea consumațiunii și reducerea producțiunii, un fapt, care a avut de urmare împuținarea bunurilor economice, consumarea rezervelor adunate, reducerea exportului și creșterea importului. Cu alte cuvinte, în echilibrul economic, s'a produs o mare perturbațiune, care a avut o influință nefavorabilă asupra valorii banilor. Bunurile economice trebuie să stee totdeauna în un raport direct cu cantitatea banilor din circulațiune. Cresc cele dintâi, trebuie să crească și cea de a doua; scad cele dintâiu, trebuie să scadă și cea de a doua. În urmare, dacă din cauza războiului bunurile economice au scăzut, rezervele s'au consumat și importul s'a redus, ar fi trebuit să se reducă și mijloacele de plată din circulațiune, pentru că numai în chipul acesta s'ar fi menținut valoarea banilor.

Dar sistemul monetar al monarhiei noastre nu a fost potrivit, ca, la declararea războiului, în proporția reducerii cantității bunurilor economice, să poată fi redusă și circulația de bani, fie prin retragerea aurului la banca de emisiune, fie prin trimiterii lui în străinătate, ceace, natural, din alte puncte de vedere, nu ar fi fost recomandabil. La noi așa ceva nu a fost cu puțină din simplu motiv, că în circulațiune-am avut prea puțin aur. La noi trecerea dela vieața economică normală la cea de războiu a reclamat cu mult mai mulți bani în circulațiune. Trebuințele de bani ale trupelor, procurările și comenziile mari ale armatei, mobilizarea industriei în serviciul războiului, *înlocuirea creditului cu sistemul de plăți efective*, tendința populațiunii de a se provide cu cât mai mulți bani gata și în fine introducerea banilor noștri și în teritoriile ocupate, sunt tot atâtea împrejurări, cari au contribuit la augmentarea cantității de bani din circulațiune. Numai între astfel de împrejurări ies mai bine la iveală favorurile acelor sisteme monetare, ca ale Angliei, Franței și Germaniei, cari au mult aur în circulațiune și cari prin retragerea acestui metal la băncile lor de emisiune și-au putut urca rezerva metalică și și-au putut regula circulațiunea de bancnote cu acoperire corăspunsătoare. La noi aceasta — din motivele arătate — nu s'a putut.

O altă împrejurare, care a forțat așazicănd sporirea bancnotelor din circulațiune e a se căută în sărăcia noastră relativă în capital. Aceasta ne-a constrâns să apelăm la creditele băncii de emisiune. Cei ce cunosc împrejurările noastre financiare știu, că a trebuit să apelăm la acest mijloc și că fără el împrumuturile noastre de războiu nu ar fi dat rezultatele, cari le-au avut. A fost deci o urmare inevitabilă a situațiunii noastre economice urcarea cantității banilor din circulațiune cu bancnote fără acoperire reg-

lementară. Procedura aceasta, natural, a avut influință defavorabilă asupra puterii de cumpărare a banilor, care s'a redus gradat și în proporția, în care s'a perturbat echilibrul normal dintre producțiune și consumațiune.

Dar când e să se judece aplicarea mijlocului excepțional, numit mai sus, adică folosirea creditului dela banca de emisiune, e bine să se cerceteze, nu s'a făcut oare abuz cu emisiunea de bancnote? Nu cumva s'a luat în considerare dreptul de emisiune al băncii, mai mult decât ar fi fost neapărat de lipsă? În timpul din urmă auzim spunându-se tot mai des, că, dacă s'ar fi urmat o altă politică financiară, cantitatea bancnotelor din circulație ar fi putut fi mai mică. Cei ce susțin aceasta uită, că tocmai în timpul cel mai potrivit s'a făcut totul pentru a se evita o inflație a banilor din circulație. S'au făcut împrumuturile de războiu — întâiu și al doilea — foarte succese și în acest interval s'au luat considerabilele avansuri dela locurile de subscripțiune asupra împrumuturilor de mai târziu. Alt mijloc de a se retrage din circulațiune capitalurile aglomerate nu eră indicat. S'ar fi putut eventual să se apeleze la impozite, dar e întrebare, dacă acest mijloc nu ar fi influințat în mod dăunător asupra împrumuturilor de războiu.

* * *

Trecând la reducerea valorii banilor în relațiile cu străinătatea trebuie să recunoaștem, că și aceasta este o urmare a desechilibrului urmat între producțiune și consumațiune. Bilanțul nostru comercial cu străinătatea a fost și înainte de războiu pasiv. În cursul războiului pasivitatea lui s'a mărit și mai mult, dat fiind, că nu s'a mai putut exporta mai nimic, ci numai s'a importat. În această situație s'ar fi putut ajuta, dacă am fi isbutit să susținem activ cel puțin bilanțul financiar. Or, aceasta ar fi fost cu puțină numai dacă am fi putut plasa în străinătate efecte, sau dacă am fi dispus de multe efecte străine pe cari să le punem la dispoziția străinătății. Nici una, nici alta nu s'a putut face în măsură suficientă. Efecte am putut plasa numai în Germania, dar și aci în mod limitat, iar efecte străine de aruncat pe piețele externe n'am prea avut. Singurul mijloc pentru îndreptarea bilanțului financiar au fost împrumuturile valutare. Dar nici acestea nu au putut produce o schimbare mai hotărâtoare în relațiile noastre economice financiare cu străinătatea.

În privința raportului valutar cu străinătatea, statele antantei, cu excepțiunea Rusiei, au avut o situațiune mai favorabilă. Comerțul lor extern nu a stagnat așa de tare. Ele nu au fost atât de izolate, ca statele grupate din centrul Europei. Dar și între acestea din urmă, monarhia noastră a ajuns în o situație valutară mai puțin favorabilă decât aliații săi. Împrejuarea aceasta nu însemnează, că asupra statelor antantei sau asupra celorlalte state ale puterilor centrale războiul ar fi avut o influință mai puțin

dăunătoare, ca asupra noastră. Nu, și ar fi o greșeală a crede, că relațiile valutare ar fi barometrul, după care se poate deduce influința războiului asupra situației economice și financiare a unei țări. În privința aceasta hotărâtor este exclusiv relația dintre producțiunea și circulațiunea teritoriului respectiv. Iar sub acest raport, deși lipsesc datele statistice necesare, putem presupune, că la noi relațiile sunt mai favorabile, ca la statele antantei. Urmează dar, că relația banilor noștri față de străinătate nu este așa de îngrijitoare, cum vor să o prezinte unii. Natural, această nu însemnează că chestiunea nu e destul de importantă și că n'ar trebui tratată cu toată seriozitatea.

* * *

Din cele de până aici rezultă, că emisiunea prea mare de bancnote a contribuit în oare care măsură la deteriorarea valutei noastre față de străinătate. Cauza principală a acestei deteriorări este însă pasivitatea bilanțului nostru comercial și financiar, bilanț, care în cursul războiului nu s'a putut și desigur nu se va putea îndrepta. Augmentarea exportului și limitarea importului azi e greu de închipuit, căci dezechilibrul dintre producțiune și consumațiune aduce cu sine tocmai contrarul: urcarea importului și limitarea exportului. În sfârșit la judecarea chestiunii valutare nu trebuie trecută cu vederea împrejurarea, că anumite măsuri, ce s'ar fi putut lua în favorul regulării circulațiunii de bani, nu au putut fi executate din cauza intereselor superioare ale forței armate, interese, cari au primat și vor trebui să primeze sub toată durata războiului. După încheerea păcii, după revenirea la împrejurări economice normale, se va putea începe cu rezultat acțiunea pentru regenerarea valutei.

Dirijarea agriculturii la noi.

Dirijarea agriculturii este o parte a dreptului administrativ ungar și totalitatea acelor normative de drept (legi, ordonanțe ministeriale, normative municipale și comunale), cari regulează referințele agricole.

Cercului de afaceri al ministerului de agricultură u. r., care dirijază chestiunile agricole, îi aparțin următoarele afaceri: ale economiei de câmp, ale poliției de câmp, ale regulării posesiunilor, ale comasării, ale colonizării, ale silviculturii, ale culturii animalelor, ale economiei laptelui, ale afacerilor veterinare, ale vieritului și vinăritului, ale vânătorului, ale pescuitului, ale stupăritului, ale culturii mătasei, ale grădinăritului, ale pomăritului, ale dreptului de apă, ale regulării solului, ale regulării apelor și ale scutirii contra exundărilor, ale învățământului de specialitate agricol, ale experimentărilor, ale economiei de casă, ale falsificării produselor, ale statisticii agricole, ale reprezentării intereselor economice, în fine afacerile muncitorilor agricoli și ale servitorilor, mai departe

ale proprietăților pentru armăsarii statului, ale proprietăților și stabilimentelor erariale, ale băilor și stațiilor pentru vilejeatură.

Organizația dirijării chestiunilor agriculturii.

Dirijarea chestiunilor agricole se face prin *autoritățile publice* și cu *organe de specialitate*.

Autoritățile administrative (prim-pretorele, vice-comitele și ministrul de agricultură) execută legile referitoare la chestiunile de agricultură și judecă în afacerile de transgresiune, stabilite în aceste legi; organele de specialitate însă dau ajutor la executarea legilor și provăd afacerile cari reclamă cvalificație de specialitate deosebită.

Organele de specialitate sunt: *de stat* (funcționarii u. r.), autonomici (funcționarii administrativi și cei comunali) și *din mijlocul societății* (raportorii economici, raportorii asupra pagubelor cauzate de insecte etc.)

Afară de aceste organe mai sunt funcționari de specialitate (s. e. inginerii de ape și silvanali) și instituțiuni de specialitate (s. e. institutul geologic, muzeul de agricultură).

Organele ministerului de agricultură, cari dispun în genere în cercul lor de activitate sunt: în comitate *inspectoratele economice u. r.*, pe teritoriul mai multor comitate însă așa numitele *expozituri ministeriale*.

Inspectoratele economice u. r.

Cu începere dela anul 1913 ministrul de agricultură dispune în municipii prin un reprezentant unitar și de profesiune în persoana inspectorului economic u. r., de al cărui cerc de afaceri aparține — cu excepția chestiunilor silvanale, veterinare și ale dreptului de apă — să refereze asupra chestiunilor ce cad în cadrul dirijării agriculturii.

Textul art. de lege XXIII din anul 1912 despre dispozițiile referitoare la municipii în privința afacerilor economiei de câmp este următorul:

§. 1.

Agendele de referadă cu privire la chestiunile economiei rurale în comitate le îndeplinește conducătorul inspectoratului u. r., ce funcționează pe teritoriul comitatului, a căruia opiniune trebuie să fie ascultată și în alte chestiuni administrative, cari ating interesele agriculturii.

§. 2.

Conducătorul inspectoratului economic u. r., în calitate de referent al comitatului, este subordonat, în ce privește referențele de serviciu, comitatului și primului funcționar al acestuia și conform regulamentelor de afaceri, cari îi normează alte agende, funcționează în localul oficios designat de comitat. Cu excepția trebuințelor reale de birou, comitatul nu are nici o îndatorire materială ca contravaloare a activității inspectorului economic.

§. 3.

Cu privire la acele comitate, în cari nu este organizat inspectoratul economic u. r. conform timpului prezent, ministrul de agricultură încredințează pe conducătorul inspectoratului economic u. r. al unui comitat învecinat cu prevederea cercului de activitate întemeiat în această lege.

§. 4.

Conducătorul inspectoratului economic u. r. este sfătuitorul economic al municipiilor orașenești, care la recercarea municipiului sau a primului funcționar al acestuia este îndatorat a-și spune părerea în chestiile de specialitate agricole.

Pe conducătorul iuspectoratului economic u. r. respectiv cu privire la municipiul orașenesc îl designează ministrul de agricultură.

§. 5.

În scopul protejării și promovării intereselor agricole conducătorul inspectoratului economic u. r. poate să facă atât municipiului comitatens cât și celui orașenesc referade și propuneri independente, pe cari municipiul trebuie să le dezbată.

§. 6.

Conducătorul inspectoratului economic u. r. are drept să participe și voteze în toate adunările generale ale municipiilor comitatense și orașenești, asupra cărora se extinde activitatea sa; în comitetul administrativ al acestor municipii însă este membru și referentul de specialitate agricol.

§. 7.

În caz de delict disciplinar, săvârșit în calitate de referent, procedează cu privire la conducătorul inspectoratului economic u. r. comitetul administrativ ca for de prima instanță în privința disciplinară. În contra hotărârei din prima instanță se poate apela la ministrul de agricultură.

§. 8.

Cercul de activitate în detail, bazat pe această lege, al conducătorului inspectoratului economic u. r. va avea să se reguleze prin normativ edat de miniștri de agricultură.

§. 9.

Articolul de lege XVII din 1900 referitor la prevederea afacerilor veterinare rămâne în întregime.

§. 10.

Valabilitatea art. de lege XX din 1882 și mandatul referenților economici sistemizați prin acela încetează cu intrarea în vigoare a acestei legi.

În comitatele, în cari se găsește post deosebit de referent economic, agendele de referent economic, până va deveni vacant acest post cu ocazia cea mai deaproape, le îndeplinește referentul de până acum și conducătorul inspectoratului economic u. r. exercită, în acest timp numai drepturile și îndatoririle stabilite în § 5 și 6 ai acestei legi.

Posturile devenite vacante după intrarea în vigoare a acestei legi nu se vor mai putea ocupa.

§. 11.

Puterea acestei legi nu se estinde și asupra capitalei Budapesta și a orașului și ținutului Fiume.

§. 12.

Executarea acestei legi este încredințată miniștrilor de agricultură și de interne.

Politică de căi ferate în Ardeal.

Din însărcinarea camerelor de comerț și industrie ardeleni, secretarul camerei de comerț din Murășoșorheiu, Dr. Ludovic Rácz, a publicat acum de curând un studiu de politică economică sub titlul „Politica de căi ferate a Ardealului“. „Erdély vasutpolitikája“, din care dăm și noi, în cele următoare, pentru cetitorii „Rev. Econ“. o scurtă schiță.

Autorul își începe studiul său cu o discuțiune asupra sistemului de căi ferate actual în Ardeal. Temeiul neglijării de până acum a părții noastre de țară îl află dânsul în niziunța generală a politicii de căi ferate ungare, de a concentra fără rezervă comerțul întregii țări în capitală. Pe când Ardealul face 20% din complexul întregii țări, rețeaua sa de căi ferate face numai 11% a lungimei șinelor din întreagă Ungaria. Pe când în Ungaria se vin pe 100 Km. □ numai 6³/₄ Km. lungime de șine, în Anglia din contră 7·7, în Germania 11·5 și în Belgia 28. Media din țară este întrecută în Ardeal numai în comitatul Brașov, unde lungimea șinelor este 8·6 la 100 Km. □. Pentru comitatul Sibiiului face 6·2, pentru comitatul Târnava-mică, Târnava-mare și Bistrița-Năsăud 6·6, 5·7 și chiar numai 2·7 Km. În comitatele Cluj, Murăș-Turda, Ciuc, Treiscaune și Făgăraș se mișcă numărul kilometrilor de șine pentru 100 Km. □ între 3 și 4, în comitatul Odorheiu cade la 2·2. Din cele arătate aici rezultă, că în comitatele sudice rețeaua de căi ferate în genere este mai dezvoltată decât în regiunea nordică și ostică a Secuimei. Luându-se însă în considerație densitatea populației deosebirea nu mai este așa isbitoare.

Punctul de mănecare al discuțiunilor D-l Rácz este considerația, că regiunea săcuiască transilvană ar fi fost neglijată intenționat, dela început, de către politica de căi ferate austriacă. Linia Budapesta, Cluj, Câmpie, Murășoșorheiu, Odorheiu, Cicsereda, Șepșisângeorgiu, ar forma geograficește și din punct de vedere politic-economic linia principală națională către Constanța. Prin construirea liniei ferate Budapesta—Arad—Teiuș—Brașov ca linie principală de circulație s'ar fi făcut imposibilă dezvoltarea economică a regiunii secuești. Această politică de căi ferate greșită ar fi avut ca urmare rămânerea îndărăt economică a orașelor Cluj, Murășoșorheiu, Bistrița, Odorheiu, Cicsereda, Kezdioșorheiu, Șepșisângeorgiu și Sibiiu, și a condus

la transformarea unor localități mici, fără posibilitate de dezvoltare ca Teiușul, Cucerdea, Murășludoș și Madefalva în puncte mari de concentrare de căi ferate. Linia este condusă prea spre sud, ceea ce din punct de vedere maghiar este de regretat.

Linia principală Cluj este condusă, după părerea autorului, în mod dezastros; iar referințele de comerț sunt regulate în mod mașter. Ea se abate, chiar la Apahida, din calea sa naturală spre Murășoșorheiu. Căile ferate mai nouă din Secuime nu au ajutat deplin pentru îndreptarea râului, dar, cel puțin, au legat Treiscaunele și Ciucul cu lumea.

Legătura Ardealului cu Ungaria nordică este corăspunzătoare, întocmai și circulația înspre sudul țării. O greșală gravă economică, îndeosebi însă militară, a politicii de căi ferate de până acum, este perfectă izolarea a orașului Bistrița. Nici cu Maramurășul, nici cu regiunea Murășoșorheiului acest oraș nu are legătură nemijlocită. Trupele ce au trebuit dislocate dela Sigetul Maramurășului la Bistrița au avut să facă calea infinit de îndepărtată și împreună cu pierdere de timp peste Debrețin, Oradea mare, Cluj și cele destinate pentru Murășoșorheiu să încunjure și mai departe pe la Cucerdea. Greșeala principală a sistemului nostru de căi ferate este lipsa unei legături a Ardealului cu Bucovina. În privința militară am avut să simțim această lipsă în toată gravitatea ei pe timpul războiului. Ea însă a fost evidentă și în privința economică în timp de pace.

Prin izolarea politicii de căi ferate Bistrița a fost grav păgubită economicște. Pe când în vestul Ungariei există 14 linii de legătură cu alte țări, în sud și nord însă 5 resp. 8, Ardealul are numai 3 linii internaționale, în Ghimeș, Predeal și Turnu roșu. Capabilă de prestațiune până la eruperea războiului a fost construită, și dintre aceste 3, numai linia Predeal. Este vrednic de remarcat, că, s. e., întreg comerțul de transit în Moldova își face calea din Austria peste Galiția și Bucovina.

Un alt dezavantaj al sistemului nostru de căi ferate este predominarea *liniilor vicinale*. Calea ferată din valea Someșului nu a ajuns încă în administrația statului; de asemenea aparțin liniilor vicinale linia Brașov-Șeșisângeorgiu, aceea a Brașovului-Făgăraș-Sibiiu, a Vințului de jos-Sibiiu și a Sibiiului-Turnu-roșu, deși în parte sunt în administrația statului.

Pentru înlăturarea defectelor politicii de căi ferate de până acum și pentru satisfacerea în același timp a intereselor Secuimei Dr. Rác se face proiecte însemnate. Intercalarea liniei Târnavei—Teiuș—Brașov ca linie principală i se pare a fi condiția principală pentru transformarea, ce se reclamă, *Linia ostică* proiectată trebuie se ducă, pornind din Budapesta, peste Oradea mare la Cluj și de aici, mai departe, pe linia veche până la Ghirișul de Arieș. De aici, aducându-se în legătură cu Murăș-Cheta, la Murășoșorheiu, apoi acesta aducându-se în legătură directă cu Odorheiul-secuiesc și cu Cicsereda. De aici, peste Șeșisângeorgiu la

Brașov. Înapoierea la Budapesta trebuie să ducă peste Făgăraș, Sibiiu, Vințul-de-jos, Arad. Păstrând legătura internațională peste Predeal, Dr. Rác voește să se conducă dela Șeșisângeorgiu linia principală de comerț până la Marea-neagră peste Buzeul-unguresc și Carpați la Buzeu și Constanța în România. Intreagă linia ostică ar trebui să fie provăzută cu șine duble. Înainte de toate însă ar fi necesar să se sporească locurile pentru ferire și stațiunile.

Referitor la completarea sistemului de *căi ferate vicinale* Dr. Rác se pronunță pentru *legătura sistematică* a liniilor cu vâgășe înguste, cum este a treia parte din liniile vicinale ale Ardealului. Așa, el voește să se lege nemijlocit linia din valea Murășului la Murășoșorheiu, prin valea Niraștăului peste Bălăușeri cu Sighișoara—Agnita—Sibiiu. În legătură cu această linie ar sta linia de 14 km., proiectată și încuviințată înainte de războiu, dela gara Sibiiului la Rășinari. Această linie s'ar completa în lungime de 6—7 km. dela Rășinari, ca linie pentru interese industriale, până la Dealul Petriș, de pe teritoriul acestei comune. O linie cu vâgășe înguste ar fi să se conducă dela Agnita peste Cincul-mare la Sâmbăta-de-jos sau la Făgăraș. În același mod contemplează dânsul legarea Bistriței cu valea Murășului peste Reghinul-săsesc. Mai departe voește să se stabilească o legătură între Paraid—Giurgiu-Sân-Miclăuș și Odorheiul-secuiesc—Honorod—Cohalm—Heviz—Șercaia. Ca întregire ar fi, în sfârșit, să se construiască linia Zelau—Cluj—Turda—Abrud—Brad—Branicica.

Mai departe Dr. Rác stăruie pentru introducerea unei *circulații de autobuse* sistematică, la început pentru călătorie pe linia Agnita—Cincul mare—Sâmbăta de jos. Îndeosebi pentru băile din Ardeal o circulație regulată de autobuse ar prezenta un avantaj material mare.

Pe lângă aceste, autorul cere să se sporească garile și magazinile, locomotivele de povară și trenurile accelerate. Necesară ar fi și o ordine unitară în privința tarifară și politică economică. Dacă alt mijloc nu ar ajuta Dr. Rác cere statificarea tuturor liniilor vicinale. Pentru anumite linii în interiorul Ardealului, după părerea D-lui Dr. Rác, ar trebui introduse tarife moderate. Deasemenea ar trebui introdus un favor tarifar pentru anumite produse, așa: cărbuni, metal, ape minerale, brânzeturi și produse ale gazului terestru. O firmă din Brașov a făcut în acest mod în anul 1912 o circulație nu mai mică de 200,000 kgr. brânză.

După introducerea unui nou plan de călătorie ar trebui să urmeze decentralizarea conducerii, instituirea de noi direcții de afaceri în Brașov și Murășoșorheiu. De recomandat ar fi, în sfârșit, și crearea de senate de comerț cercuale, după model prusian sau italian, în cari ar putea avea cuvânt și camerele de negoț și industrie.

Asupra finanțării chestiunii Dr. Rác se pronunță numai în genere. Spesele construirii căilor ferate ar fi să cadă exclusiv în sarcina statului, cu excepția liniilor vicinale, la cari sunt de a se face părtașe, în ce

privește purtarea sarcinilor, și grupele de interese locale.

Asupra acestui studiu s'au făcut și până acum dări de seamă, în presa maghiară și germană, aprobându-se unele păreri și combătându-se altele.

Banca Austro-Ungară.

La finea săptămânii trecute Consiliul general al Băncii Austro-Ungare a ținut în Viena o ședință plenară, căreia secretarul general Schmid i-a referat asupra situațiunii băncii și pieței financiare.

În raportul său secretarul general a relevat între altele însemnatele și pân'aci ne mai pomenitele diferențe, ce se observă la cursul rublelor în Polonia rusească ocupată de armatele noastre și între cursul din străinătate. Pe când d. ex. în Dombrova 100 de ruble se negociază cu K 350.—, pe atunci în Elveția cursul rublelor este abia de K 221.50.

Târgul efectelor a rămas ferm, ca la finele lui Septemvrie a. c. și se pot înregistra chiar unele mici urcări a cursurilor. În special sunt foarte căutate, în timpul din urmă, mai ales în Ungaria, scrisurile fonciare ale băncii de emisiune, cari, oferta fiind foarte minimală, s'au ridicat cu $\frac{1}{8}\%$ preste cursul pari. Ferme au rămas și împrumuturile germane, precum și cele de războiu. Consolele engleze de $2\frac{1}{2}\%$ au crescut dela 24 Septemvrie a. c. încoace cu $1\frac{1}{8}\%$; cursul împrumuturilor franceze, din contra, s'a redus mult.

Banii s'au mai scumpit ceva atât în Viena, cât și în Budapesta. Banii de zi au cotat în Viena $1\frac{1}{8}\%$ — $1\frac{1}{4}\%$, arătând față de finele lui Septemvrie a. c. o creștere de $\frac{1}{8}\%$. Banii pentru lombard au cotat în Viena 4—5%. În Budapesta încă a fost în creștere discountul privat, cu $\frac{1}{4}\%$ — $\frac{3}{8}\%$ la 3%— $3\frac{1}{8}\%$, ofertele fiind de tot minimale. În Berlin din contra discountul s'a redus cu $\frac{1}{8}\%$ la $3\frac{3}{8}\%$ — $4\frac{1}{8}\%$. Banii de zi au cotat 4%. În Londra, în piața deschisă banii s'au negociat cu $4\frac{2}{3}\%$. Remarcabilă este marea lipsă de numărar în Suedia, unde în piața deschisă s'au plătit 5%. Banca Svediei, care, după cum se știe, a fost prima bancă de emisiune, care a luat măsuri de apărare în contra afluenței aurului, pentru a preveni înmulțirea mijloacelor bănești în circulație, s'a văzut îndemnată a urcă la 27 Septemvrie a. c. etalonul oficial, de 5%, în vigoare din 10 Noemvrie 1916 la 6%. Toate celelalte bănci de emisiune și-au menținut etalonul oficial neschimbat și tot astfel nu are nici Banca Austro-Ungară motiv a-și modifica etalonul oficial de 5%, în vigoare din 12 Maiu 1915, va să zică de aproape $2\frac{1}{2}$ ani.

Dintre devize arată neînsemnate creșteri devizele Bulgariei și ale Constantinopolului, atât la noi, cât și în Berlin, ceea-ce-și află explicarea în recolta extraordinar de abundanță a tutunului în Macedonia și în Armenia, din a căreia valorizare se vor vărsa sume enorme în Bulgaria și Turcia.

Consiliul general s'a mai ocupat și cu votarea unor nou adausuri de scumpete pentru împiegații băncii. Adunarea generală extraordinară, care va avea să ia hotărîre cu privire la prolongirea privilegiului Băncii, se va ține, probabil, în prima decată a lunii Decemvrie a. c.

JURISDICȚIUNE.

Efectul nimicirii hotărârilor adunării generale față de terți. Sentința nimicitoare a hotărârilor luate de adunarea generală a societății pe acții nu are efect față de acele a treia persoane, de bună credință, cari au câștigat drepturi din afacerile încheiate și efectuate în baza acelei hotărîri.

(Curia reg. Nr. 1139/914 v. dela 25 Mai 1915).

Obligamentul de plată a aranzii. I. Relațiile financiare dificile, provocate de războiu, singure, nu scutesc pe arândător de plata aranzii. — II. Dacă proprietarul arândează sub durata contractului de arândă imobiliile părăsite de arândas, unei alte persoane, cu un preț mai redus, atunci arândasul original rămâne responsabil pentru diferență.

(Curia reg. Nr. 5820/1915 II Rp. dela 16 Nov. 1915).

Prenotarea pretensiunii cambiale în cartea funduară. I. Pentru justificarea cererei de prenotare a dreptului de pemn hipotecar, înaintată în contra emitentului și a girantului cambial, trebuie prezentat, pe lângă cambia expirată, și protestul ridicat în lipsă de plată. — II. Norma aceasta, față de cambiile supuse moratoriului, nu se aplică. — III. Creditorul poate exoperă prenotarea dreptului de pemn hipotecar și pe baza unei cambii supusă moratoriului.

(Curia reg. Nr. 6311/1915 Pk V. dela 30 Nov. 1915).

Plata premiei de asigurare. Premia de asigurare asupra vieții poate formă numai contravaloarea rizicului, ce ia asupra-și asiguratorul, și dacă acesta declară, că nu este aplicat a primii rizicul, ori este aplicat a-l primii numai condiționat, atunci nu este îndreptățit a pretinde necondiționat premia de asigurare.

(Curia reg. Nr. 6922/1915 Rp. VIII. dela 1 Feb. 1915).

Dreptul de pensiuine al funcționarului. În lipsă de dispoziții legale referitoare la dreptul de pensiuine al funcționarilor privați societatea pe acții este îndreptățită a compune, după buna sa chibzuială, normative privitoare la relația de serviciu și dreptul de pensiuine ale angajaților sei; în baza acestui drept poate fixa și aceea, că pensiuinea funcționarilor nu se stabilește după suma salariului ultim, de care au beneficiat, ci numai luând de bază o anumită cuotă a salariului și că funcționarii, cu toate acestea sunt obligați a contribui la fond anumite procente ale salariului

complet. Față cu acestea funcționarul societății pe acții poate avea numai dreptul de a protesta în contra eventualelor dispoziții vătămătoare a drepturilor sale câștigate.

(Curia reg. Nr. 10260/1915 P. IV. dela 31 Martie 1916).

AFACERI DE DARE.

Cine este obligat să plătească timbrul întregitor la întabularea cambiei? Competința întregitoare (scala II) plătită în urma întabulării unei cambii poate fi pretinsă numai dela posesorul cambial, care a cerut întabularea.

(Judec. admin. Nr. 20846/914 P.)

*

Cine este obligat să plătească competența de sentință? Partida chemată în proces, care însă în proces nu s'a apărat, nici n'a ridicat nici un fel de pretensiune — dacă judecătoria nu l-a condamnat la plata speselor de proces, — nu poate fi obligată la plata competenței de sentință.

(Judec. admin. Nr. 10697/915 P.)

*

Pentru competența de sentință, plătită în număr, este responsabil și părătul, chemat în proces, dacă se apără în proces.

(Judec. admin. Nr. 15579/915 P.)

*

Timbrarea protocolului de proces. Protocolul, care conține numai constatarea, că una dintre părțile interesate în proces, se află sub arme, este scutit de timbru.

(Judec. admin. Nr. 11,148/915 P.)

*

Competința de timbru a acțiilor noue. În caz de urcare a capitalului social și înlocuirea acțiilor vechi cu acții noue, servește de bază a competenței erariale, plătită după acțiunile nouă, valoarea, cu care a crescut valoarea nominală a acțiilor.

(Judec. admin. Nr. 11,735/915 P.)

*

Contribuțiunea fondului de deteriorare. Suma detrasă din fondul de deteriorare (rezerva pentru acoperirea cheltuielilor de reparaturi) cade sub contribuțiune, dacă de fapt nu se întrebuintează pentru repararea edificiilor sau înnoirea inventarului.

(Judec. admin. Nr. 3885/925 P.)

*

Competința de timbru de aceluș al documentului de protest. Documentul de protest (actul) este a se prevedea numai cu un timbru de aceluș, chiar și dacă pe dos ar conține copia cambiei.

(Judec. admin. Nr. 9457/914 P.)

„Muntele de pietate“.

Direcțiunea institutului «*Cassele privilegiate de împrumut pe amanet (Muntele de pietate) din București*», ne trimite raportul către adunarea generală extraordinară din 14/27 Sept. a. c., din care extragem următoarele:

Bilanțul definitiv pe 1916 nu s'a putut încheia din cauză, că în Nov. a. tr., la ordinul guvernului ro-

mân, Muntele de pietate a transportat la Iași întreg tezaurul, cu toate valorile în efecte de stat și obiectele prețioase, cum și registrele de contabilitate. În lipsa cărților de contabilitate, s'a prezentat numai o situație provizorie de afaceri per 30 Iunie 1916. Conform acestei situații activele Muntelui de pietate au făcut, la datul numit, Lei 4.759,200, din cari subtrăgându-se pasivele, a rezultat un beneficiu brut de Lei 73,133.

În comparație cu data corăspunzătoare a anului precedent, afacerile arată o reducere generală, cauzată de împrejurările extraordinare, prin cari a trecut viața publică din România în acel timp.

Trecând tezaurul Muntelui de pietate la Iași și refugiindu-se cei mai mulți membri ai direcțiunii și comitetului, funcționarea normală a acestor organe a încetat. Dintre membrii direcțiunii au mai rămas în București numai d-nii Dr. C. Radulescu și C. Steriu, cari n'au avut nici o împuternicire de a susține interesele institutului în mod legal. Această împrejurare, cum și pentru a preveni o intervenție a oficiului militar pentru controlul băncilor, a determinat convocarea adunării generale extraordinare din 14/27 Sept. a. c. În această adunare direcțiunea s'a întregit astfel, ca să poată funcționa în mod legal. După ce D-l Dr. C. Radulescu a renunțat la mandat, pe lângă D-nii Dr. C. Diaconovich, Dr. O. Russu și C. Steriu, singurii membri ai direcțiunii, cari mai puteau lua parte la lucrările Muntelui de pietate în București, adunarea generală a mai ales pe D-nii Iosif Lissai, Gh. V. Babeș, D. Tatos, C. Alexandrescu și Dr. V. Bologa. Astfel în direcțiune sunt de prezent opt membri, cari pot lua hotărâri valabile. Prin aceasta Muntele de pietate poate funcționa normal.

Comitetul de supraveghiere a fost ales din nou și anume Teodor Nicolau, Aurel Diaconovich și D. Z. Furnica ca membri ordinari și I. Moisil, C. Roman și I. Lapedatu, ca membri suplenți. Ultimul a figurat și în trecut între censorii suplenți.

D-l Dr. C. Diaconovich, directorul general al Muntelui de pietate, al cărui contract în toamna anului trecut fu reziliat și anume în un timp, când dânsul, surprins de evenimentele războiului cu România, se află în străinătate în concediu regulat, a fost reintegrat în postul său. Dânsul a luat conducerea institutului, pe care l'a trecut prin multe greutăți, așa că azi funcționează în mod normal.

Raportul exprimă mulțumită autorităților militare germane, special Controlului băncilor (Bankaufsicht) pentru concursul său larg în toate cauzele institutului și mai ales în dezvoltarea afacerilor din viitor.

CRONICĂ.

Incendii mari în comune românești. În timpul din urmă tot mai mult am avut prilejul dureros să vedem comune de-ale noastre bătute de incendii. Nu de mult un mare incendiu în comuna *Rășinari* a pustiit avutul a aproape 20 de familii. În comuna *Netot*, din comitatul Făgărașului au ars supraedificatele și toată agoniseala câmpului la 15 economi. Acum în 21 l. c. ni se scrie, că un mare incendiu din *Apoldul-de-jos* a mistuit avutul a preste 32 de familii. În 22 l. c. au ars în *Calvasăr*, cca 20 case.

Informându-ne la „Banca generală de asigurare“ aflăm, că lichidarea daunelor este în curs, astfel, că

toți, ceice și-au susținut contractele de asigurare în ordine prin plățirea regulată a premiilor, își vor primi despăgubirile corăspunătoare.

Este însă regretabil, că, după cât suntem informați, cea mai mare parte din economi au fost neasigurați, iar unii, cari fuseseră asigurați, din ușurință de minte, își nimiciseră contractele de asigurare prin abdicere, ori prin neplătirea premiilor. Aceste nefericiri pot servi de învățătură tuturor economilor. Ceice nu au contracte de asigurare, sunt datori să se asigure, iar ceice le au deja, sunt datori să și le susțină în ordine prin plățirea regulată a premiilor de asigurare și prin observarea condițiilor de contract. După ce banca noastră de asigurare și-a adunat cu multă muncă, stăruință și abnegare, rezerve bogate, cu cari poate face față oricărei întâmplări nefericite, oricine își poate încredința în deplină liniște apărarea avutului lor contra daunelor la *Banca generală de asigurare*, societate pe acții în Sibiu. Ziarele noastre ar face bine să reproducă știrea.

Sumarul:

La chestiunea valutei. — Dirijarea agriculturii la noi. — **Politică de cai ferate în Ardeal.** — Banca Austro-Ungară. — **Jurisdicțiune:** Efectul nimicirii hotărârilor adunării generale față de terți. Obligamentul de plată a aranzii. Prenotarea pretenșiunii cambiale în cartea funduară. Plata premiei de asigurare. Dreptul de pensie al funcționarului. — **Afaceri de dare:** Cine este obligat să plătească timbrul întregitor la intabularea cambiei? Cine este obligat să plătească competența de sentință? Timbrarea protocolului de proces. Competința de timbru a acțiilor noue. Contribuțiunea fondului de deteriorare. Competința de timbru de aceluș documentului de protest. — **Muntele de pietate.** — **Cronică:** Incendii mari în comune românești.

„GORONUL”,

Institut de credit și econ., societate pe acții, Aiud-Nagyenyed.

Provocare.

Proprietarii titlurilor provizorii «Goronul» din Aiud-Nagyenyed Nrii: 13, 21, 35, 36, 37, 65, 68 89, 90, 96, 129, 130, 132, 136, 137, 139, 142, 155, 167, 184, 190, 191, 192, 225, 228, în înțelesul § 8 din statutele societății, sunt provocați să-și achite ratele restante din capitalul acționar subscris de dânsii, fiindcă celce nici în timp de 4 săptămâni dela a 3-a provocare nu le va achită, va fi șters din șirul acționarilor și-și va pierde orice drept asupra ratelor deja plătite.

2—3

Direcțiunea.

Vindem mere

de prima calitate cu prețul de K 220.—
— maja metrică, paritate Hunedoara. —

„Agricola”,

societate economică pe acții
Hunedoara — Vajdahunyad.

2—3

Calendarul partidului național român pe anul 1918

va apărea peste 10—15 zile. În acest calendar foarte folositor și foarte bogat, afli zilele și sărbătorile de peste an, mersul vremii, târgurile, clarificări despre poștă. Afli apoi cum stau astăzi țările în războiu, ce schimbări s'au făcut în urma bătăliilor sângeroase. Găsești apoi în «Calendarul partidului» secretul îmbogățirii, sfaturi de cruțare, economie și spirit de câștig. Calendarul e împodobit cu numeroase chipuri din războiu. Mai cuprinde bucăți literare din peana celor mai buni scriitori români. Istoria amănunțită a războiului pe timp de un an, dela Septemvrie 1916 încoace toată o afli în calendarul nostru, apoi știri despre jertfele mari aduse pentru țară. Fiecare Român trebuie să se intereseze de ce se întâmplă în vieța noastră națională: «Calendarul partidului» dă îndrumări, de care nu se poate lipsi nici un Român bun și de inimă. Vă dăm deci sfatul să abonați de pe acum Calendarul partidului, care va fi cea mai frumoasă podoabă în casa voastră. Grijiiți să nu rămâneți fără el! Cumpărați-l până nu e târziu, trimițând prețul înainte. **Revânzătorii și librăriile primesc rabat!**

Costă numai 1 coroană și porto 20 fileri (cu trimetere recomandată 40 fileri).

2—4

Comandați-l îndată dela:

Tipografia „CONCORDIA” Arad, strada Zrinyi 1/a.